

82. ОРЛОВ Олександр Якович (6 жовтня 1880 – 28 січня 1954). – Учений-астроном. Академік (1939).

Ф. 135, 1 опис, 113 од. зб. (1904–1954).

Народився у м. Смоленську. Закінчив фізико-математичний факультет Санкт-Петербурзького університету (1903). З 1903 р. перебував на навчанні за кордоном: у Франції, Німеччині та Швеції, де вивчав математику, механіку, астрономію, геофізику та сейсмологію. Професор Новоросійського (Одеського університету) (з 1915). Заснував Полтавську гравіметричну обсерваторію (1919), яку очолював з 1926 р. по 1934 р. та з 1938 р. по 1954 р. Професор Астрономічного інституту ім. П.К. Штернберга та Інституту картографії та геодезії у Москві (1934–1938). Директор Головної обсерваторії АН УРСР у Києві (1944–1948, 1950–1952). О.Я. Орлов – один із визнаних у світі спеціалістів в області вивчення руху полюсів Землі, був членом Міжнародної комісії служби широти. За служений діяч науки УРСР (1950). Нагороджений орденом Леніна, орденом Трудового Червоного Прапора та орденом “Знак Пошани”.

Наукові дослідження присвячені теоретичній астрономії, геодезії, сейсмології, гравіметрії. Автор близько 120 наукових праць.

82.1. Наукові і творчі матеріали

Статті: “О теории сейсмических приборов” (1904); “О вычислении широты места по наблюдениям звезд в соответственных высотах” (1909); “Новый способ определения величины отталкивающей силы Солнца” (1910); “О наблюдениях деформаций Земли” (1915); “О построении кривых яркости звезд” (1925); “О Полусе и его движении” (1937); “Скорость света” (1944); “Работа в СССР по изучению движения Полуса, изменения широты и колебания отвеса” (1950); “Новый метод вычисления предварительных координат Полуса, применяемый Советской службой широты” [1955]; “Об исследовании колебаний земной коры” (б.д.).

Відгук про роботи П.І. Михайловського (1950) та Є.В. Лаврентьєвої (1953); на кандидатську дисертацію [А.А.] Заморєва (б.д.); таблиця обрахувань "по маятнику Штукрата" (б.д.); бібліографія наукових праць (б.д.).

82.2. Біографічні документи

Характеристики (1948–1950); матеріали про звільнення від обов'язків директора Полтавської гравіметричної обсерваторії в зв'язку з виходом на пенсію (1951–1952); привітання в зв'язку з нагородженням орденом Леніна (1954); постанова Президії АН УРСР про увічнення пам'яті О.Я. Орлова (1954); доповідь З.М. Аксентьєвої "Жизнь и деятельность Александра Яковлевича Орлова (1880–1954)" (1954); стаття Ростемяє Т. "А.Я. Орлов. (1880–1954)" (1955).

82.3. Документи про службову діяльність

Звіт про роботу співробітників Полтавської гравіметричної обсерваторії в експедиції за 1926 р.; матеріали (протоколи, доповідні, зошити) по Чернігівській аномалії (1928–1933); звіти про наукову роботу за 1944–1946 рр.; матеріали Всесоюзної конференції астрономів з виступом О.Я. Орлова (1939); звіт про роботу за 1944 р.; протоколи наукових засідань співробітників та засідань вченої ради Полтавської гравіметричної обсерваторії АН УРСР (1949); виступ у відповідь у зв'язку з присвоєнням звання Заслуженого діяча науки УРСР (1950); листи О.Я. Орлову від Постійної сейсмічної комісії.

82.4. Листування

Листи О.Я. Орлова

Адресати: Абольд (2; 1942); Аксентьєва З.М. (29; 1938–1950); Дроздов С.В. (2; 1942); Дюков І.А. (2; 1930); Сельський В.О. (2; 1942) та ін.

Листи до О.Я. Орлова

Кореспонденти: Аксентьєва З.М. (2; 1943); Блажко С. (3; 1930); Бун Т. (17; 1929–1930); Вайнштейн М.Г. (28; 1928–1930); Дюков І.А. (9; 1928–1929); Котельников П.С. (2; б.д.); Кравков С. (4; 1926); Куликовський П.Г. (2; 1930); Федоренко П.К. (10; 1930) та ін. Загалом у фонді листи 24 адресатів та кореспондентів.

82.5. Фотодокументи

О.Я. Орлов (4; [50-ті роки ХХ ст.]);

Лит.: Академія наук України. Персональний склад, 1918–1993.– К., 1993.– С. 100; Аксентьєва З.Н. Александр Яковлевич Орлов // Тр. Полтав. гравіметричної обсерваторії.– 1955.– Т. 5.– С. 11–15; История Академии наук Украинской ССР.– Киев, 1979.– С. 717.